

GRUNDLAGSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 23/2004 rd

Statsrådets redogörelse om politiken för de mänskliga rättigheterna

Till utrikesutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 31 mars 2004 statsrådets redogörelse om politiken för de mänskliga rättigheterna (SRR 2/2004 rd) till utrikesutskottet för beredning och bestämde samtidigt att grundlagsutskottet ska lämna utlåtande till utrikesutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- enhetschef Johanna Suurpää, utrikesministeriet
- specialmedarbetare Anna-Elina Pohjolainen, justitieministeriet
- regeringssekreterare Carita Heinänen, social- och hälsovårdsministeriet
- specialplanerare Eeva Vattulainen, arbetsministeriet
- riksdagens justitieombudsman Riitta-Leena Paunio
- kanslichef Nils Wirtanen, Justitiekanslersämbetet

- minoritetsombudsman Mikko Puumalainen
- advokat Markku Fredman, Finlands Advokatförbund
- generalsekreterare Sarita Friman, Delegationen för romernas ärenden
- generalsekreterare Kristiina Kouros, Förbundet för mänskliga rättigheter
- generalsekreterare Sari Loijas, Riksomfattande handikapprådet
- förvaltningsrättsdomare Juha Rautiainen, Finlands Juristförbund
- professor Raija Huhtanen
- juris licentiat Maija Sakslin
- direktör, professor Martin Scheinin, Institutet för mänskliga rättigheter vid Åbo Akademi
- professor Kaarlo Tuori
- doktor i administrativa vetenskaper Jukka Viljanen.

Dessutom har utskottet fått ett skriftligt utlåtande från

— professor Pentti Arajärvi.

STATSRÅDETS REDOGÖRELSE

Redogörelsen ser på hur Finlands politik för mänskliga rättigheter har utvecklats under den senaste tiden, särskilt på hurdan genomslag målen i den redogörelse om politiken för mänskliga rättigheter som utrikesministern lämnade till

riksdagens utrikesutskott 2000 fått i vår politik för mänskliga rättigheter i ett internationellt sammanhang. Redogörelsen tar upp regeringens mål och insatser för en aktiv människorättspolitik.

Enligt redogörelsen är de viktigaste principerna i Finlands människorättspolitik universalitet, icke-diskriminering och öppenhet. Det finns ett nära samband mellan vår internationella politik för mänskliga rättigheter och hur de fullföljs hos oss. Det internationella arbetet för mänskliga rättigheter granskas parallellt med genomförandet av dem i Finland.

Redogörelsen börjar med en presentation av de centrala principerna för vår människorättspolitik. Finlands insatser i Europeiska unionen behandlas i ett avsnitt för sig. Unionen är den viktigaste kanalen för vår människorättspolitik och därför genomsyrar arbetet i unionen hela redo-

görelsen. I avsnittet om främjandet av de mänskliga rättigheterna relateras utvecklingen under den senaste tiden och därtill ställs mål för Finlands insatser för mänskliga rättigheter i internationella organisationer upp. Globala utmaningar synas separat ur olika synvinklar. Till dem räknas t.ex. civil krishantering, terrorism och flyktingskap. Flyktingproblematiken bedöms också i ett nationellt perspektiv. I det sista avsnittet analyseras prioriteringarna i Finlands människorättspolitik och en del viktiga tematiska frågor. De gäller bl.a. kvinnors och barns rättigheter, funktionshindrades rättigheter samt rasism och diskriminering.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Allmän bedömning

Statsrådets redogörelse om politiken för de mänskliga rättigheterna är den första i sitt slag. Den täcker in hela regeringsperioden och omfattar allt från insatser och en bedömning av nuläget till uppställningen av mål. Den är en allsidig redovisning av regeringens åtgärder och mål i den internationella debatten om mänskliga rättigheter. För helhetsuppfattningen är det viktigt att dokumentet också tar upp den aktuella situationen i fråga om de grundläggande och mänskliga rättigheterna i Finland. Riksdagen får en möjlighet att påverka Finlands riktlinjer i människorättsfrågor och att bedöma hur väl de grundläggande och mänskliga rättigheterna fullföljs.

Frågorna i redogörelsen har rätt olika dignitet, vilket gör det svårare att läsa redogörelsen och uppfatta helheten. Analysen sträcker sig från en beskrivning av folkrättsliga instrument och tillsynen över deras verkställighet till det praktiska arbetet med mänskliga rättigheter i Finland. Till exempel femte kapitlet om de globala utmaningarna bildar en ställvis diffus och svårgestaltad helhet. Men å andra sidan är avsnittet ett bevis på hur allomfattande de mänskliga rätt-

tigheterna är och på att de kräver arbete på många plan.

Utrikesutskottet har tidigare hemställt att riksdagen utöver en redogörelse per valperiod också ska få särskilda rapporter om aktuella människorättsfrågor (UtUU 3/2001 rd, s. 4). Grundlagsutskottet omfattar denna syn men anser att särskilda rapporter av detta slag lämpligen bör lämnas till utskotten som utredningar från ministerierna.

Periodisk rapportering

Periodiska rapporter till tillsynsorganen för de internationella konventionerna om mänskliga rättigheter om verkställigheten av konventionsbestämmelserna är ett viktigt led i hela systemet. Regeringens ambition är att det nationella genomförandet av konventionsbestämmelserna ska vara effektivt. Dialogen med tillsynsorganen för människorättskonventionerna ska fortsatt främjas. Vidare avser regeringen att öka insynen i den periodiska rapporteringen och medborgarnas medverkan i den. Enligt redogörelsen är problemet med den periodiska rapporteringen det att tillsynsorganens rekommendationer efter en allmänhetsdebatt lätt blir liggande och att frågorna tas upp först när det är aktuellt med nya rapporter.

Utmaningen framom många andra är hur rekommendationerna i rapporterna ska behandlas så att de engagerar hela regeringen. Rekommendationerna och genomförandet måste följas upp kontinuerligt, aktivt och allsidigt. Utskottet anser att rekommendationerna och genomförandet av dem årligen bör avrapporteras till riksdagen i regeringens årliga berättelse om sina åtgärder. Den vägen får riksdagen och riksdagsutskottet en chans att delta i uppföljningen av rekommendationerna.

I de periodiska rapporterna kan det vara bra att också redogöra för grundlagsutskottets praxis i behöriga delar. Utskottet bör beredas tillfälle att vara med vid rapporteringen.

De grundläggande och mänskliga rättigheterna i Finland

I redogörelseavsnittet om Finland ingår viktiga teman som kvinnors, barns, minoriteters, urfolks och funktionshindrades rättigheter samt människohandel och diskriminering, liksom ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Valet av teman grundar sig på rekommendationer från tillsynsorganen för människorättskonventionerna.

Enligt grundlagsutskottet är det mycket viktigt att redogörelsen tar upp situationen för de grundläggande och mänskliga rättigheterna i Finland. Vissa aktuella frågor har ändå fått för lite uppmärksamhet. Där finns inga översikter över t.ex. frihetsberövades rättigheter, integritetsskydd, yttrandefrihet eller religionsfrihet eller situationen för dem som skuldsatt sig upp över öronen under lågkonjunkturen. Mentalvårdspatienters rättigheter förbigås likaså, precis som vissa frågor i samband med den sociala tryggheten och tillgången till sociala tjänster som riksdagens justitieombudsman tagit fram i sin laglighetsövervakning. Justitieombudsmannen har också sett på familjevåld, bostadslöshet, barns problem, ofördragsamhet med minoriteter, diskriminering och utdragna behandlingsti-

der för ärenden med hänsyn till de grundläggande och mänskliga rättigheterna (B 10/2003 rd). Utskottet erinrar hur viktigt det är med kraven på en god förvaltning och rättsstatsprincipen i bedömningen av utlänningars ställning och våra internationella åtaganden att fatta individuella beslut (GrUU 4/2004 rd).

För att redogörelsen ska få mera bredd bör den enligt utskottets mening framöver delas i två delar; den ena delen kan med utrikesministeriet i spetsen redogöra för Finlands människorättspolitik i ett internationellt sammanhang och den andra med justitieministeriet och statsrådets kansli i spetsen för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna i Finland. Den sistnämnda aspekten bör bedömas i ett bredare perspektiv dels utifrån internationella tillsynsorgans rekommendationer, dels utifrån annat material, som domstolars och de högsta laglighetsövervakarnas avgöranden och grundlagsutskottets praxis. Regeringen kan då i detalj redogöra för sina åtgärder och planer för genomförande av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna i Finland.

I redogörelsen redovisas generellt de domar som Finland meddelats av Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. För att situationen beträffande grundläggande och mänskliga rättigheter ska kunna bedömas är det viktigt att man i framtiden redogör närmare åtminstone för de domar där Finland konstateras ha brutit mot förpliktelserna i människorättskonventionen. Verkställigheten av domarna måste följas upp, och redogörelsen bör i fortsättningen innefatta en utredning om den.

Utlåtande

Grundlagsutskottet föreslår

att utrikesutskottet beaktar det ovan sagda.

GrUU 23/2004 rd — SRR 2/2004 rd

Helsingfors den 17 juni 2004

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Kimmo Sasi /saml
vordf. Arja Alho /sd
medl. Leena Harkimo /saml
Hannu Hoskonen /cent
Roger Jansson /sv
Irina Krohn /gröna
Annika Lapintie /vänst
Reino Ojala /sd

Klaus Pentti /cent
Markku Rossi /cent
Simo Rundgren /cent
Seppo Särkiniemi /cent
Ilkka Taipale /sd
ers. Toimi Kankaanniemi /kd
Veijo Puhjo /vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Wallin
utskottsråd Sami Manninen.